

Ruotsalaisia molemmissa maailmansodissa

Lars Gyllenhaal – Lennart Westberg: Svenskar i krig. 1914–1945. Bokus, Historiska Media 2004. 395 s.

■ Lars Gyllenhaal ja Lennart Westberg ovat tavattomalla tarkkuudella kääntäneet joka kiven, joka on ollut mahdollista, kun he ovat tutkineet ruotsalaisten osanottoa molempiin maailmansotiin. He ovat käyttäneet 66 arkistoa ja kokoelmaa ympäri maailman ja haastatelleet 72 avainhenkilöä noista asioista. Kirjallisuus käsittää 203 teosta ja artikkeleita. Tarkkuudesta ei ole missään asiassa tingitty. Tulos on sen mukainen.

Kun Espanjan konservatiivit nousivat Francisco Francon johdolla kapinaan vasemmistolaisista hallitusta vastaan, Hitler ja Mussolini tukivat sitä viidelläkymmenellä kuljetus- ja hävittäjäkoneella. Niiden avulla Franco toi joukkonsa maailman ensimmäistä ilmasiltaa pitkin Pohjois-Afrikasta Espanjaan. Ilman sitä kumous ei olisi ollut mahdollinen, koska Espanjan laivasto oli hallitukselle uskollinen. Hallituksen (puolustuksen) avuksi tuli yli 28 000 ulkomaista miestä, näistä 10 000

Ranskasta ja Belgiasta, 5 000 Saksasta ja Sveitsistä, muut Italiasta, USA:sta ja Englannista. Suomalaisia oli 240, joista noin 70 Suomesta ja loput USA:sta ja Kanadasta, Ruotsista noin 500. Franco sai Suomesta 5 vapaaehtoista upseeria ja 4 aliupseeria tai siviilimiestä. Sota päättyi, kuten tunnettua, konservatiivien voittoon.

Kun toinen maailmansota puhkesi 3.9.1939, vapaaehtoisia siihen alettiin taas kerätä. Osoittautuu, että sodissa sivussa olevasta Ruotsista osallistui niihin yli 15 000 miestä. Suurin osanotto oli Suomen talvisodassa, johon lähti Ruotsista noin 10 000 miestä. He taistelivat Sallassa ja vapauttivat sieltä suomalaisen divisioonan Viipurinlahdelle. Jatkosota herätti vähemmän innostusta, mutta siinäkin palveli Suomessa Hangon rintamalla vähän yli 800 miehen pataljoona. Hangon antauduttua se – mutta vain yksi komppania, 110 miestä – jatkoi vielä Syvärillä.

Saksa alkoi toisen maailmansodan aikana ottaa vapaaehtoisia sekä SS-joukkoihin että Wehrmachtiin. Kaikkiaan SS:ssä palveli noin 400 000 valtakunnan saksalaista, noin 300 000 ns. saksalaiskansallista (saksankielistä Romaniasta, Unkarista, Puolasta, Jugoslaviasta ja Neuvostoliitosta) ja 250 000 muuta. Heistä tuli 25 000 Hollannista, 6 000 Norjasta, 6 000 Tanskasta ja 15 000 Belgiasta (näistä 9 000 flamiä), 1 400 Suomesta, 750 Sveitsistä, 180 Ruotsista, 60 Liechtensteinista, kourallinen Englannista, Islannista ja Luxemburgista.

Wiking-divisioona, jota kuvattiin integroiduksi monikan-

saiseksi sotatoimiyhtymäksi, sisälsi kuitenkin 90 % saksalaisia, vaikka sen rykmenteistä Westlandilla oli paljon hollantilaisia ja belgialaisia jäseniä, ja Nordlandilla lukuisia tanskalaisia, norjalaisia, ruotsalaisia ja suomalaisia jäseniä. Germania-rykmentti oli kokonaan saksalainen. Suomalaisista kaatui sotaretkellä 255 ja ruotsalaisista 15, jolloin suomalaisten tappiot, noin 20 %, olivat suhteellisesti paljon kovemmat kuin ruotsalaisten.

SS:n Tölzin upseerikoulun kävi 20 ruotsalaista ja 21 suomalaista. Siten ruotsalaisten koulutettujen suhteellinen määrä vapaaehtoisista oli tavattomasti suurempi kuin suomalaisten.

Kun Saksa hyökkäsi Norjaan 9.4.1940 (Operaatio Weserübung), noin 300 ruotsalaista lähti sinne taistelemaan saksalaisia vastaan, useat heistä entisiä Espanjassa tai Suomessa olleita vapaaehtoisia. He toimivat Ruotsin hallituksen toiveita vastaan, toisin kuin Suomessa. Narvikissa he taistelivat Dietlin joukkoja vastaan.

Vuosina 1942–43 noin 40 ruotsalaista taisteli ”Wiking”-divisioonan riveissä Rostovista Kaukasukselle ja takaisin, heistä kaatui 15. Nordland-rykmentin tiedusteluosastossa palveli 20 ruotsalaista ja 11 Viron ruotsalaista ”ruotsalaisjoukkueessa”. Moottoroidulla komppaniolla oli panssaroidut tiedusteluvaunut, joilla oli 8 mm:n ylinopea konekivääri ja 80 mm:n kranaatinheitin. Vettäytymisen aikana tammikuussa 1944 tiedusteluosasto oli eräänlainen palokunta, joka pantiin rintamaan revenneitä

aukkoja paikkaamaan. He osallistuivat helmikuussa Narvan taisteluihin, jotka lopulta huhtikuussa 1944 vaimenivat ilman että läpimurtoja oli tapahtunut. Kesällä 1944 kuitenkin vetäytyminen jatkui Viron läpi. Syyskuussa 1944 koko Viro oli luovutettu. Tiedusteluosasto jyrättiin Treknin-nimisellä Latvian paikkakunnalla huhtikuussa 1945 ja Berliinissä 24.4.1945. Loput – lähes kaikki – kaatuivat Berliinin rannoissa. Pari pääsi pakoon vielä Berliinistäkin ja saapui kotiin kesällä 1945.

Yksityisiä ruotsalaisia upseereita nousi monella taholla korkeisiin virkoihin. 1800-luvulla oli kymmenkunta ruotsalaista Persian palveluksessa. Sinne järjestettiin ruotsalaisten avulla santarmilaitos, joka vain 9 000 aseistetulla miehellä (1915) lopetti karavaanien ryöstämisen. Sitä johti kenraali Hjalmarson, joka myöhemmin everstinä osallistui myös Suomen vapaussotaan.

Ensimmäisessä maailmansodassa ruotsalaisia upseereita palveli myös USA:n armeijassa, mm. Verdunin ja Sommen suurtaisteluissa, joissa he kaatuivat. Etelä-Afrikassa oli 1916 Kanadan ruotsalaisia pari pataljoonaa ruotsalaissyntyisten upseerien johdossa.

Ensimmäiseen maailmansotaan osallistui paljon suomenruotsalaisia, joista eräät upseerit nousivat korkealle, mm. Gustaf Mannerheim sotamarsalkaksi ja Walden everstiksi. Viron ruotsalaista rannikkoasutusta oli jäljellä noin 1 000 henkeä ja Ukrainan ruotsalaiskyllissä asui noin 600 henkeä. Kaikki he palvelivat Venäjän länsiarmeijassa Saksaa vastaan.

Abessinian armeijassa oli jo ennen Italian hyökkäystä 1934 ruotsalaisia opetusupseereita. Korkein heistä oli kenraalimajuri Erik Virgin, josta myöhemmin tuli Ruotsin ilmavoimien komentaja. Häntä kutsuttiin ”Abessinian valkoiseksi keisariksi”.

Tekijät pohtivat luonnollisesti paljon sitä, mikä sai noin monet joukot ja miehet liikkeelle. Yleensä se oli ideologia. Espanjaan lähdettiin puolustamaan demokratiaa diktatuuria vastaan. Suomeen lähdettiin divisioonakaupalla puolustamaan Ruotsia etumaastoon, ennen kuin venäläiset ehtisivät Tornionjoelle. Tilanteen ristiriitaisuus jatkosodan alussa romautti ruotsalaisten edustuksen. Hankoon saatiin vielä pataljoona, Syvärille enää komppania. Kiivaimmat kommunismin vastustajat lähtivät vielä Leningradin rintamalle, jossa pieni ruotsalaisjoukko vähitellen suli taisteluissa ja tuhoutui lopulta Berliinissä.

Tietysti tekijät myöntävät muutkin tekijät: käytännön kokemuksen hankkimisen upseerin uraa varten, jopa seikkailunhalun, mutta näiden tekijöiden osuus lienee ollut vähäinen.

Sanalla sanoen: lajissaan laadukas kirja, joka ansaitsee huomiomme.

Mauno Jokipii